

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto valmiuslakityöryhmän mietinnöstä

I OSA. Yleiset säännökset ja varautuminen

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Valmiuslain tarkoitusta on kuvattu 1 §:ssä laajempaan kuin voimassa olevassa säännöksessä, painottaen myös valmiutta ja varautumista, mikä parantaa mahdollisuuksia reagoida ennalta-arvaamattomassa toimintaympäristössä. Mietinnössä ehdotetussa valmiuslain 1 §:ssä todetaan lain tarkoituksena olevan muun muassa poikkeusolojen aikana turvata väestön toimeentulo. Tässä voisi olla syytä käyttää muotoa ”toimeentuloa”, koska poikkeusolojen aikana voidaan lisätoimivaltuuksien käytöstä huolimatta joutua tilanteisiin, jotka vaikuttavat merkittäväällä tavalla heikentävästi väestön toimeentuloon. Poikkeusoloissa voi myös tulla käytettäväksi esimerkiksi eri etuuksien määrää rajoittavia lisätoimivaltuuksia, joilla voi olla myös vastaavia vaikutuksia.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

- *Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:*

Mietinnössä valmiuslain 6 §:n varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi. Ehdotetun 6 §:n 2 momentin 9 kohdan mukaan laissa tarkoitettuja varautumisvelvollisia olisivat muut lailla julkista hallintotehtävää hoitamaan perustetut tai siihen lailla velvoitetut yhteisöt siltä osin kuin ne hoitavat julkisia hallintotehtäviä. Toimiluvan tai muun viranomaishyväksynnän perusteella julkista hallintotehtävää hoitavan varautumisvelvollisuudesta olisi kuitenkin voimassa mitä siitä erikseen säädetään.

Säännöskohtaisten perustelujen (s. 201) mukaan valmiuslain varautumisvelvoitteen ulkopuolelle jäisi varsin heterogeeninen joukko erilaisia toimijoita, joista merkittäväle osalle on jo sektorilainsäädännössä säädetty velvollisuus varautua normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin, esimerkiksi eläkesäätiöistä ja eläkekassoista annettussa laissa tarkoitettujen lakisääteistä eläketurvaa hoitavat ja säännöilleen Finanssivalvonnan vahvistuksen saaneet rekisteröidyt eläkesäätiöt ja eläkekassat, sekä valtioneuvoston myöntämän toimiluvan perusteella toimivat lakisääteistä työeläkevakuutusta harjoittavat työeläkevakuutusyhtiöt. Perusteluiden mukaan myöskään työttömyyskassalain tarkoitetut työttömyyskassat eivät kuuluisi ehdotetussa säännöksessä tarkoitettun varautumisvelvollisuuden piiriin.

Ensisijaisesti STM esittää, että pykälään tehtäisiin lisäys, jonka mukaan laissa tarkoitettuja varautumisvelvollisia olisivat lakisääteisen sosiaali- ja vahinkovakuutuksen toimeenpanijat, siltä osin kuin ne toimeenpanevat lakisääteistä turvaa. STM pitää välttämättömänä, että yleinen varautumisvelvollisuus laajennettaisiin koskemaan seuraavia toimijoita: lakisääteistä eläketurvaa hoitavat ja säännöilleen Finanssivalvonnan vahvistuksen saaneet rekisteröidyt eläkesäätiöt ja eläkekassat, lakisääteistä työeläkevakuutusta harjoittavat työeläkevakuutusyhtiöt, työttömyyskassalaissa tarkoitettut työttömyyskassat, sairausvakuutuslaissa tarkoitettut työpaikkakassat sekä muut lakisääteistä sosiaali- ja vahinkovakuutusta toimeenpanevat vakuutusyhtiöt. Yleisestikin tavoitteena tulee olla se, että lainsäädännön kokonaisuus pidetään selkeänä siten, että lainsäädännön hajauttamista erityislakeihin pyritään välttämään, jos asiasta on mahdollista säätää yleislain tasolla. Tämä puoltaa varautumisvelvollisten piirin laajentamista edellä mainittuihin toimijoihin.

Toissijaisesti STM ehdottaa pykälän säännöskohtaisten perustelujen täydentämistä. Säännöskohtaisten perustelujen mukaan (s. 201): ”Vastaavasti myöskään työttömyyskassalaissa tarkoitettut työttömyyskassat eivät kuulu ehdotetussa säännöksessä tarkoitettun varautumisvelvollisuuden piiriin.” STM ehdottaa, että tähän virkkeeseen lisättäisiin myös sairausvakuutuslaissa tarkoitettut työpaikkakassat.

- *Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6–8 §) koskevat huomiot:*
- *Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot*

Mietinnössä ehdotetussa valmiuslain 5 §:ssä säädetään luvun säännösten suhteesta muihin varautumista koskeviin säännöksiin. Pykälän 2 momentissa on informatiivinen viittaus yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta annettuun lakiin (310/2025), kyberturvallisuuslakiin (124/2025) ja julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettuun lakiin (906/2019) sekä huoltovarmuuden turvaamisesta annettuun lakiin (1390/1992). Ehdottaisimme, että pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että siitä selkeämmin kävisi ilmi, että lakiluettelo ei ole tyhjentävä vaan varautumista koskevaa lainsäädäntöä on myös muissa laeissa. Vaihtoehtoisesti ehdottaisimme sen arvioimista, onko 2 momentin informatiivinen ja esimerkinomainen luettelo tarpeen sisällyttää valmiuslakiin. Lisäksi Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain osalta olisi säännöksessä myös huomioitava lakiin tehty uudistus.

Lakiehdotuksen 7 §:n 2 momentissa todetaan, että varautumisvelvollisen on huolehdittava riskiarvionsa ajantasaisuudesta sekä seurattava tunnistamiensa riskien toteutumista ja mahdollisessa häiriötilanteessa ryhdyttävä viipymättä tilanteen hallintaan saattamiseksi ja sen vaikutusten rajoittamiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin. STM ehdottaa, että ilmaisun ”tunnistamiensa riskien toteutumista” sijaan käytettäisiin ilmaisua ”tunnistamiaan riskejä”, joka olisi ehkä selkeämpi. Lauseen voisi mahdollisesti myös jakaa, jolloin toimintavelvoite kytkeytyisi selkeästi myös ennalta-arvaamattomista syistä syntyneiden häiriötilanteiden hallintatoimiin.

II OSA. Poikkeusoloista päättäminen ja hallinnon erityisjärjestelyt

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

- *Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:*
- *Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:*
- *Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonettelyä (13–20 §) koskevat huomiot:*

Ehdotetun valmiuslain 13 §:n mukaan lisätoimivaltuuksia voidaan ottaa käyttöön vain, jos tilanne ei ole hallittavissa viranomaisen säännönmukaisin toimivaltuuksin ja vain siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä ja oikeasuhtaista tässä laissa säädetyn tarkoituksen saavuttamiseksi. Ehdottaisimme, että säännöksen perusteluissa täsmennettäisiin, tarkoittaako ”tässä laissa säädetyn tarkoituksen saavuttamiseksi” kussakin lisätoimivaltuussäännöksessä olevaa käyttötarkoitusta vai ehdotetun valmiuslain 1 §:n mukaista valmiuslain tarkoitusta.

Ehdotetussa valmiuslain 13 §:ssä edellytetään, että toimivaltuuksia voidaan soveltaa vain siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä ja oikeasuhtaista. Poikkeusoloissa tilanne voi muuttua hyvin nopeasti. Toisaalta käyttöönottoasetuksen valmistelu on toteutettava hyvin nopeassa aikataulussa. Nämä seikat puoltavat sitä, että ne kysymykset, joihin käyttöönottoasetuksen perusteluissa olisi otettava kantaa, määriteltäisiin mahdollisimman yksiselitteisesti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mukaan ehdotetun 13 §:n perusteluja tulisi täydentää jatkovalmistelussa esimerkiksi sen osalta, mitä seikkoja asetuksen perusteluissa on tarkasteltava ja voidaanko toimivaltuuden käyttöönottoa perustella yksin jo tapahtuneilla asioilla, vai voidaanko perusteluissa ennakoita myös tulevaa kehitystä.

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottilanne on haasteellinen. Yhtäältä asetuksen pitäisi tulla voimaan kriisissä nopeasti, jotta se olisi tehokas. Toisaalta lisätoimivaltuuksien käyttöönotto tarkoittaa usein puuttumista perusoikeuksiin, mikä puoltaa huolellista ja kattavaa lainvalmistelua. Punnittaessa sitä vaatimustasoa, joka asetuksen hyväksymiselle ja sen välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta ilmentäville perusteluille asetettaisiin, erityistä painoarvoa tulisi antaa ihmisten terveyden ja hengen suojelulle, ja perustelujen vaatimustaso tulisi asettaa tätä vasten kohtuulliselle tasolle huomioiden poikkeuksellisen kiireinen ja vaativa valmistelutilanne.

Ehdotetun valmiuslain 13 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa (mietinnön s. 224) on lisäksi todettu, että: ”Periaatteet olisi otettava huomioon myös arvioitaessa poikkeusolojen edellytysten täyttymistä poikkeusoloista päätettäessä.” STM ehdottaa, että perusteluja tältä osin

täydennettäisiin ja harkittaisiin soveltamisedellytyksen kirjaamista myös poikkeusolojen toteamisen yhteyteen, jos tätä on mietinnössä tarkoitettu.

Mietinnössä ehdotetussa valmiuslain 20 §:ssä säädetään lisätoimivaltuuksien soveltamisedellytysten lakkaamisesta. Ehdotetun 2 momentin mukaan kumottaessa tai muutettaessa käyttöönottoasetusta on samalla kumottava ne lain III osan säännösten nojalla annetut soveltamisasetukset, joiden soveltamisedellytykset ovat lakanneet tai niitä on vastaavasti muutettava. Momentissa tulisi ottaa kantaa soveltamisasetusten lisäksi myös viranomaisten ja ministeriöiden päätösten voimassaoloon käyttöönottoasetusten voimassaolon lakatessa. Vähintään perusteluissa olisi hyvä todeta, että mainittujen päätösten voimassaolo on sidottu käyttöönottoasetusten voimassaoloon.

- *Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:*

Vaikutusten arviointi ja seuranta koskevan 23 §:n osalta STM toteaa, että olisi tärkeää, että poikkeusoloissa seurataan lisätoimivaltuuksien nojalla toteutettavien toimenpiteiden väestölle ja elinkeinotoiminnalle aiheutuvia vaikutuksia, sekä tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin niistä aiheutuvien vaikutusten lieventämiseksi tai niiden hyvittämiseksi tarvittaessa myös tilanteissa, joissa toimenpiteitä toteutettaisiin koko toimialalle. Esimerkiksi ehdotetun valmiuslain 16 luvun mukaisten toimenpiteiden myötä vakuutus- ja eläkelaitosten maksamien etuuksien maksaminen myös poikkeusolojen jälkeen voi olla vaarassa, jos tilannetta ei arvioida ja tarvittaessa hyvitetä toimialalle.

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

- *4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

- *5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

Ehdotetussa valmiuslain 13 §:ssä säädetään lisätoimivaltuuksien käyttöönoton periaatteista ja valmiuslain 29–31 §:ssä toimivaltuuksien käyttöperiaatteista. Ehdottaisimme, että mainittujen pykälien säännökset yhdistettäisiin samaan lainkohtaan, koska pykälillä on yhteneväinen sisältö ja koska valmiuslain soveltamistilanteessa on erityinen tarve varmistua valmiuslain soveltamisen selkeydestä ja yksiselitteisyydestä. Vähintään ehdotettujen valmiuslain 13 ja 29–31 §:en perusteluista tulisi käydä ilmi niiden väliset riippuvaisuussuhteet. Perusteluissa tulisi ottaa huomioon myös ehdotetun 4 §:n säännökset kansainvälisten velvoitteiden huomioimisesta.

Ehdotetun valmiuslain 31 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettävän, että elinkeinonharjoittajalle voidaan asettaa vain sellaisia velvoitteita, joita se pystyy kohtuudella noudattamaan. Pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa ei ole täsmennetty sitä mittapuuta, jolla kohtuutta tulisi arvioida. Tämä voisi tulkintatilanteessa johtaa siihen, että kohtuullisuus määrittäisi subjektiivisesti. Pykälän

31 säännöskohtaisista perusteluista vaikuttaisi itse asiassa puuttuvan kokonaan sen toisen momentin perustelut. Mietinnön vaikutusten arvioinnissa on todettu, että: ”toimintavelvoitteiden toteuttamisesta voisi aiheutua niiden kohteena oleville yrityksille merkittäviä kustannuksia ja muita taloudellisia menetyksiä (s. 140).” Lisäksi mietinnössä on erillinen korvauksia koskeva sääntely. Tätäkin taustaa vasten jatkovalmistelussa tulisi harkita ehdotetun valmiuslain 31 §:n 2 momentin uudelleen muotoilua. Nyt ehdotetussa muodossaan säännös voisi johtaa epätarkoituksenmukaisesti jopa siihen, ettei joitakin valmiuslain mukaisia lisätoimivaltuuksia voitaisi ottaa lainkaan käyttöön.

Otto-oikeuksia koskevan luvun säännöskohtaisten perustelujen johdantotekstissä todetaan seuraavaa: ” - - 31 §:n 2 momentti, jonka mukaan elinkeinonharjoittajalle voidaan asettaa vain sellaisia velvoitteita, joita se pystyy kohtuudella noudattamaan. Käytännössä tämä useimmiten tarkoittaisi sitä, että yrityksiä voitaisiin luvun säännösten nojalla velvoittaa suorittamaan vain sellaisia toimenpiteitä, joita ne muutenkin osana elinkeinotoimintaansa tekevät ja joihin niillä on riittävä kalusto ja osaaminen” (s. 316–317). Näitä perusteluissa todettuja seikkoja voisi nostaa pykälätasolle.

III OSA. Lisätoimivaltuudet

- *Lausunnonantajia pyydetään lausunnoissaan erityisesti arvioimaan ehdotettujen lisätoimivaltuuksien tosiasiallista toimivuutta, tehokkuutta ja vaikutuksia. Jos arvioitte, että työryhmän mietinnön mukaisesta uuden valmiuslain toimivaltuuskokonaisuudesta puuttuu jokin poikkeusoloissa välttämätön lisätoimivaltuus, joka tulisi esitykseen jatkovalmistelussa lisätä, tätä koskevat huomiot pyydetään esittämään sen luvun yhteydessä, johon katsotte puuttuvan lisätoimivaltuuden kuuluvan.*
- *Lain lisätoimivaltuuksia koskevan III osan lukujen pääasiallista sisältöä on selostettu esitysluonnoksen säännöskohtaisissa perusteluissa kunkin luvun alussa. Säännöskohtaisissa perusteluissa on myös pykäläkohtaisesti tuotu esiin, miltä osin säännökset vastaisivat voimassa olevaa valmiuslakia ja miltä osin ne olisivat uusia. Lausunnonantajia pyydetään huomioimaan, että vaikka ehdotukseen sisältyy useita täysin tai lähes samannimisiä pykäläitä kuin voimassa olevaan valmiuslakiin, lähes kaikkia ehdotukseen sisältyviä säännöksiä ehdotetaan niiden sisällön osalta merkittäväällä tavalla uudistettavan.*

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

- 6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

- 7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Pykälien 41 ja 43 viranomaisluetteloon tulisi lisätä myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, koska sen tehtävät ovat keskeisiä monien poikkeustilanteiden hoitamisessa, erityisesti 11 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa.

Työvoiman saatavuuden turvaamiseen liittyvien lisätoimivaltuuksien kohteena olevien henkilöiden huollettavana olevien lasten hoidosta ja huollosta olisi huolehdittava siltä osin, kun vanhemmat tai muut huoltajat eivät pysty sitä työvelvoitteen tai esimerkiksi työpäivien pidentämisen vuoksi järjestämään. On aivan olennaista, että esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen henkilöstö voi keskittyä omien tehtäviensä suorittamiseen tietäen, että lastenhoito on kunnossa pitkinkin päivinä. Tämän asian järjestämistä ei ole riittävällä tavalla pohdittu esityksen perusteluissa.

8 luku. Työvelvollisuus

- *8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

- *9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

Palvelujen suorittamisvelvollisuutta koskevassa 59 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että Puolustusvoimat voi päätöksellään velvoittaa yhteisön tai elinkeinonharjoittajan suorittamaan sille muun muassa lääkintäpalveluita. Hyvinvointialueella on 95 §:n mukaan mahdollisuus velvoittaa yksityinen palveluntuottaja luovuttamaan toimintayksikkö tai osa siitä hyvinvointialueen tai valtion viranomaisen käyttöön. On otettava huomioon, että lääkintähuolto järjestetään Puolustusvoimien ja hyvinvointialueiden yhteistyönä ja hyvinvointialueella on velvollisuus Puolustusvoimien tukemiseen (laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 53 a ja 53 b §). Valmiuslain säännökset ovat tältä osin päällekkäisiä.

Mietinnössä ehdotetun valmiuslain 59 §:n nojalla Puolustusvoimat tai Rajavartiolaitos voi velvoittaa toimijan suorittamaan esimerkiksi lääkintäpalvelua. Ehdotetun pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 298–299) todetaan, että ”Lääkintäpalvelut toteutetaan poikkeusoloissa ensisijaisesti Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen, muiden viranomaisten sekä Suomen liittolaisten kyvykkyyksillä. Myös lääkintäpalvelujen tarve voi muodostua laajamittaiseksi, jolloin lääkintäpalvelujen kapasiteettia olisi välttämätöntä laajentaa velvoittamalla yksityisiä terveydenhuollon ja lääkintäpalveluiden tarjoajia toteuttamaan lääkintäpalveluja Puolustusvoimille ja Rajavartiolaitokselle”. Pykälän perusteluja tulisi täydentää määrittelemällä, mitä lääkintäpalvelulla tässä yhteydessä tarkoitetaan ja kattaisiko se mahdollisesti lääkehoidon ja sairaanhoidon lisäksi esimerkiksi lääkejakelun.

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

- *10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

- *Lausunnonantajia pyydetään tarvittavilta osin ottamaan kantaa myös sisäministeriön eriävässä mielipiteessä ehdotettuihin säännösmuutoksiin (70 ja 82 §)*

- *11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

Pykälässä 70 säädettäisiin velvollisuudesta kuljetuspalveluiden suorittamiseen. Kuljetusten koordinaointi ja johtaminen on esitetty poistettavaksi uudesta valmiuslaista ja tämän STM näkee puutteena. Tarve koordinoinnille tulee toistuvasti esiin niin harjoituksissa kuin valmiussuunnittelussa. Voimassa olevassa valmiuslaissa asiasta on säädetty 74 §:ssä, jossa säädetään ELY-keskusten alaisien kuljetusohjausyksikköjen toiminnasta, joita johtaa ja valvoo liikenne- ja viestintäministeriö. Nykyisen lain 75 § taas säätelee kuljetusten priorisoinnista ja tiekuljetusviranomaisten vastuusta tästä. STM:n näkökulmasta nämä poistettavaksi esitettävät toimivaltuudet tulisi sisällyttää myös nyt ehdotettavaan valmiuslakiin.

Siirtyneen väestön majoittamiseen tarvittavien huoneistojen luovutusvelvollisuutta koskevan 77 §:n sisältö pitäisi saattaa vastaamaan sen perusteluja. Pykälän otsikko ja sisältö kuvaavat huoneistojen hallintaa, kun taas perusteluissa kuvataan hotellien, urheiluhallien ym. isojen tilojen ja rakennusten käyttöä väliaikaisesti siirtyneen väestön majoitustoiminnassa. Tarkoitus ei siis ole, että hyvinvointialue alkaa hallita yksittäisiä huoneistoja, vaan näitä kuntien ja yksityisessä omistuksessa olevia isompia majoitukseen soveltuvia tiloja. Huoneisto -sanana tulisi käyttää esimerkiksi sanaa "tila".

Luvussa 11 on säädetty monelle eri viranomaiselle otto-oikeuksia, jotka kohdistuvat samoihin tiloihin, palveluihin ja alueisiin. Näiden otto-oikeuksien koordinaativastuu on epäselvä, mikä voi aiheuttaa vaikeuksia käytännön toteutuksessa.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

- *Lausunnonantajia pyydetään tarvittavilta osin ottamaan kantaa myös sisäministeriön eriävässä mielipiteessä ehdotettuihin säännösmuutoksiin (85 §)*

- *12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

STM ehdottaa, että 12 luvun alun perustelutekstiin (s. 335) tehtäisiin taloudellisten resurssien oikeudenmukaista jakamista koskeva lisäys seuraavasti: "Toimivaltuuksilla voitaisiin näin nopeasti turvata valtion maksukykyyn säilymistä ja käytettävissä olevien taloudellisten resurssien oikeudenmukaista jakamista, mikä pidemmällä aikajänteellä on välttämätöntä myös väestön välttämättömän toimeentulon turvaamiseksi."

85 §. Lakisääteisten vakuutuksien, etuuksien ja sosiaaliavustusten muutokset

STM toteaa, että työryhmän mietinnössä ehdotettuun 85 §:ään ja sen säännöskohtaisiin perusteluihin sisältyy useita korjaustarpeita, jotka tulisi huomioida esityksen jatkovalmistelussa.

Ehdotetun 85 §:n 1 ja 2 momenttiin sisältyviä listauksia eri etuuksista voi olla vaikea pitää ajantasaisena, sillä etuuksiin ja niiden nimityksiin voi kohdistua muutoksia lyhyelläkin aikavälillä. Tästä syystä STM ehdottaa 85 §:ssä tarkoitettujen vakuutuksien, etuuksien ja sosiaaliavustusten syyperusteista muotoilua. Pykälän muotoilua ehdotetaan muutettavan siten, että etuusluettelon sijasta säännöksen soveltamisalaa kuvattaisiin lainkohdassa elämäntilanteen kautta. Pykälän säännöskohteisissa perusteluissa mainittaisiin tarkemmin ja esimerkinomaisesti nykyisiä etuuksia, joita momentit koskevat.

STM:n alustava ehdotus pykälän muotoiluksi olisi seuraava:

"85 § Lakisääteisten vakuutusten, etuuksien ja sosiaaliavustusten muutokset

Väestön toimeentulon ja valtion maksuvalmiuden turvaamiseksi 11 §:n 1 momentin 1, 2 ja 5 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan valtioneuvoston asetuksella 2 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen etuuksien, tukien ja korvausten:

- 1) maksamista lykätä enintään kolme kuukautta kerrallaan, kuitenkin enintään kuuden kuukauden ajan;
- 2) määrää alentaa enintään kolmen kuukauden ajalta enintään 50 prosentilla; taikka
- 3) jos 1 tai 2 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteet eivät ole riittäviä, maksaminen keskeyttää enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Etuuksien, tukien ja korvausten maksamisen lykkääminen, määrän alentaminen ja maksamisen keskeyttäminen koskevat seuraavia lakisääteisiä eläkkeitä, etuuksia, tukia ja korvauksia:

- 1) työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella maksettava toimeentuloa turvaava etuus tai sitä turvaava korvaus, muu vastaava etuus tai korvaus sekä opintoraha;
- 2) seuraavilla perusteilla myönnettävä kustannusten korvaus, tuki tai etuus:
 - a) lapsen syntymä, lapseksi ottaminen, elatus ja lapsen hoito;
 - b) asuminen;
 - c) asevelvollisuuteen tai naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen osallistuminen ja sota- tai asepalveluksessa aiheutunut vamma, sairaus tai kuolema;
 - d) kuntoutus, vamma tai sairaus, lukuun ottamatta sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaisia lääk- ja matkakorvauksia;
 - e) toimeentulotuki muilta kuin 86 §:ssä tarkoitettujen etuuksien vähimmäismäärän osalta; sekä
 - f) muu vastaava korvaus, tuki tai etuus.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja toimenpiteitä voidaan soveltaa samaan etuudensaajaan yhteensä enintään kuuden kuukauden ajan."

Kyseessä on alustava ehdotus, jota on ehkä tarpeen tarkentaa. Tähän lausuntoon ei ole myöskään sisällytetty pykälän säännöskohtaista perusteluehdotusta. Pykälää ja sen perusteluja tulee työstää jatkovalmistelussa STM:n ja OM:n yhteistyönä.

Opetus- ja kulttuuriministeriöltä tulisi esityksen jatkovalmistelussa tarkistaa 85 §:n viittaukset opintotukeen ja opintorahaan. Opintotuki mainitaan pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa sivulla 336 ja opintoraha sivulla 337.

Sisäministeriön eriävään mielipiteeseen sisältyvää, 85 §:ää koskevaa muutosehdotusta on perusteltu sillä, että laajamittainen maahanmuutto tulisi estää normaaliajan lainsäädännössä olevin keinoin. Jos kuitenkin tilanne eskaloituisi niin, että poikkeusolojen lisätoimivaltuuksia jouduttaisiin ottamaan käyttöön, SM katsoo, että tämän pykälän soveltaminen tulisi rajata keinovalikoiman ulkopuolelle. Perusteluna on todettu ainoastaan, että ihmisten taloudelliseen asemaan ja toimeentuloon liittyviä lakisääteisiä vakuutuksia, etuuksia ja sosiaaliavustuksia ei voida katsoa olevan oikeasuhtaista heikentää laajamittaisesta maahantulosta johtuvien poikkeusolojen hallitsemiseksi. Sitä, miksi näin katsotaan olevan, ei ole avattu enempiä, joten ehdotukseen on vaikeaa ottaa kantaa. Valmiuslain soveltamisen oikeasuhtainen soveltaminen ratkaistaan kuitenkin erikseen siitä riippuen, millainen poikkeusolot aiheuttanut tilanne on, ja millaisia toimenpiteitä tilanteen hoitaminen vaatii. Jonkin yksittäisen hybridivaikuttamisen keinon sulkeminen valmiuslaissa pois lain soveltamistilanteista arvioimalla sen olevan vastoin oikeasuhtaisuuden periaatetta, ei liene mahdollista.

Sisäministeriö korostaa mielipiteessään tässä kohtaa sitä, että ensisijaisesti viranomaisten normaaliolojen sektorikohtaiseen lainsäädäntöön sisältyvillä toimivaltuuksilla ja muulla valmiuslaista erillisellä lainsäädännöllä sekä EU-lainsäädännöllä turvataan viranomaisten kyky hoitaa maahantulon valvonta tehokkaasti ja laadukkaasti ja estää välineellistettyä maahantuloa ja laitonta maahantuloa sekä sellaista laajamittaista maahantuloa, joka voisi vaarantaa valtion kantokykyä, väestön toimeentuloa tai valtion maksuvalmiutta. Tältä osin voi todeta, että kaikkia tilanteita tulee ensisijaisesti pyrkiä hoitamaan normaaliolojen lainsäädännön mahdollistamin keinoin. Valmiuslaki on säädetty nimenomaan sitä varten, että voitaisiin ottaa käyttöön sellaisia toimivaltuuksia, joita normaaliolojen lainsäädännön nojalla ei voida käyttää, ja joita ilman tilannetta ei voida hallita. Laajamittainen maahantulo ei ole poikkeusolot määrittävässä lakiluonnoksen 11 §:ssä erikseen mainittu poikkeusoloperuste, joten olisi myös erikoinen ratkaisu nostaa se erikseen esiin joissakin valmiuslain lisätoimivaltuuspykälissä.

86 §. Etuuksien vähimmäismäärä

Sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa, että 86 §:n 1 momenttiin otetaan viittaus toimeentulotuesta annettuun lakiin (1412/1997).

Pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 339) todetaan 1 momentin osalta seuraavaa: "Jos henkilöllä tai perheellä on tuloja, niiden määrä vähennetään maksettavan toimeentulotuen määrästä." STM ehdottaa, että pykälää ja säännöskohtaisia perusteluja täydennettäisiin maininnalla siitä, miten varallisuus otetaan huomioon määrää laskettaessa esimerkiksi seuraavasti:

Edellä 85 §:ssä tarkoitettujen etuuksien saajille maksetaan etuuden alentamisen tai etuuden maksamisen keskeytyksen tai lykkäämisen aikana toimeentulotukea siten, että henkilölle tai perheelle muiden tulojen ja helposti realisoitavan, käytettävissä olevan varallisuuden kanssa yhteenlaskettuna tulee käyttöön vähintään toimeentulotuen perusosaa vastaava määrä sekä välttämättömät asuin- ja terveydenhuoltomenot kattava määrä.

Vastaavasti 86 §:n säännöskohtaisia perusteluja tulisi täydentää seuraavasti: ”Jos henkilöllä tai perheellä on tuloja tai käytettävissä olevaa varallisuutta, niiden määrä vähennetään maksettavan toimeentulotuen määrästä. Käytettävissä olevalla varallisuudella tarkoitettaisiin käytännössä välittömästi realisoitavia rahavaroja. Lapsen varallisuus huomioitaisiin vain hänen perusosaansa vastaavilta osin. Se, olisivatko esimerkiksi rahastot tai osakkeet tulkittava helposti realisoitaviksi rahavaroiksi, riippuisi käsillä olevien poikkeusolojen laadusta.” STM:llä on valmius jatkaa 86 §:n ja sen säännöskohtaisten perusteluiden valmistelua ehdotettavan valmiuslain jatkovalmistelun aikana.

87 §. Väestön maksukyvyyn ja toimeentulon turvaaminen poikkeusolojen erityistuella

Mietinnössä ehdotetussa valmiuslain 87 §:ssä säädetään väestön maksukyvyyn ja toimeentulon turvaamisesta poikkeusolojen erityistuella. Ehdotetun pykälän 3 momentin mukaan silloin, jos tuen myöntäminen tai suorittaminen maksuliikenteen häiriötilanteessa ei ole mahdollista, hyvinvointialueet huolehtivat väestön välttämättömästä toimeentulosta muilla tavoin. Pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 340) todetaan, että: ”Hyvinvointialueiden tehtävässä voisi olla kyse esimerkiksi ruuan ja erilaisten välttämättömien hyödykkeiden jakelusta.” Ehdotetun 3 momentin soveltaminen voisi edellyttää joissakin tilanteissa myös muiden lisätoimivaltuuksien käyttöönottoa. Esimerkiksi jos välttämättömyshyödykkeellä tarkoitettaisiin lääkkeitä, voisi niiden jakelu hyvinvointialueiden toimesta edellyttää ehdotetun valmiuslain 99 §:n mukaisen lisätoimivaltuuden käyttöönottoa. Säännösten välisiä riippuvuussuhteita olisi syytä tuoda perusteluissa tarkemmin esiin.

Pykälä 87 olisi käytettävissä ainoastaan 11 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa eli ns. hybriditilanteissa. Maksuliikenteen häiriöt ovat myös hyvin todennäköisiä, jos Suomeen kohdistuu aseellinen tai siihen vakavuudeltaan rinnastettava hyökkäys, sen uhka, tai kyseessä on tällaisen tilanteen välitön jälkitila. Hyökkäykset voivat kohdistua erilaiseen infrastruktuuriin ja estää normaalin maksuliikenteen. Pykälän soveltamisala tulisi sen vuoksi laajentaa myös 11 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohtien mukaisiin poikkeusoloihin.

Voimassa olevan valmiuslain 59 §:ää (*Viivästymisen seuraamuksista vapautuminen*) vastaava säännös

Työryhmän mietinnössä (s. 130) ehdotetaan, että uudesta valmiuslaista kokonaan pois jätettäviin toimivaltuuspykäliin sisältyisi muun muassa voimassa olevan valmiuslain 59 §, joka koskee maksun viivästymisen seuraamuksista vapautumista. Mietinnössä esitettyjen perusteluiden mukaan, vaikka

toimivaltuuden tarkoitusta voidaan sinänsä pitää asianmukaisena, sen tosiasialliset oikeusvaikutukset ja soveltamisala jäävät säännöksestä avoimeksi. Perustelujen mukaan toimivaltuuden soveltaminen edellyttäisi lisäksi erittäin vaikeaa tapauskohtaista arviointia siitä, mistä henkilön maksuvaikeudet ovat aiheutuneet, minkä vuoksi sen tosiasiallinen toteuttamiskelpoisuus poikkeusolojen olosuhteissa vaikuttaa kyseenalaiselta.

Voimassa olevan valmiuslain esitöissä 59 §:ää (HE:ssä 58 §) on perusteltu seuraavasti: ”Maksun viivästymisen seuraamuksista vapautumista koskevan säännöksen ottamista valmiuslakiin pidetään tarpeellisena, sillä poikkeusoloissa väestön tulot saattavat vähentyä myös valtion toimenpiteiden, kuten lakisääteisen vakuutuksen ja etuuksien tai sosiaaliavustuksen muutoksien vuoksi. Yksittäisen velallisen ei voida olettaa varautuvan tällaisiin muutoksiin”. (HE 3/2008 vp, s. 59.)

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että tämä peruste ei ole muuttunut, ja siksi esitetään, että voimassa olevan lain maksun viivästymisen seuraamuksista vapautumista koskeva 59 § sisällytettäisiin uuden valmiuslain 12 lukuun, eikä siitä luovuttaisi. Maksun viivästyminen johtaa yleensä viivästyskorkoihin, muistutuskuluihin ja perintäkuluihin, mikä kasvattaa alkuperäistä velkaa. Pitkittänyt viivästys voi johtaa maksuhäiriömerkintään, mikä vaikeuttaa luotonsaantia, vuokra-asunnon hankintaa ja sopimusten tekoa. Olisi kohtuutonta, jos velalliselle aiheutuisi tällaisia seuraamuksia valtion toimenpiteiden vuoksi. Vaikutukset pykälän poistamisesta kohdistuisivat erityisesti heikko-osaisiin ja voisivat myös johtaa lisääntyneeseen toimeentulotuen tarpeeseen.

Perustelujen mukaan toimivaltuuden soveltaminen edellyttäisi erittäin vaikeaa tapauskohtaista arviointia siitä, mistä henkilön maksuvaikeudet ovat aiheutuneet. STM ehdottaa, että uuden valmiuslain jatkovalmistelussa kehitettäisiin voimassa olevan valmiuslain 59 §:n muotoilu esimerkiksi niin, että siitä poistettaisiin vaikeaa tapauskohtaista arviointia edellyttäviä elementtejä. STM voi osallistua pykäläehdotuksen muotoiluun.

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

- Erityisesti luvun toimivaltuuksia ehdotuksen mukaan toimeenpanevia viranomaisia ja elinkeinoelämän edustajia pyydetään lausunnoissaan arvioimaan ehdotettujen toimivaltuuksien toimivuutta, toteuttamiskelpoisuutta ja vaikutuksia.

- *13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot*

Väestön sosiaali- ja terveydenhuollon, muun yhteiskunnan toimivuuden kannalta välttämättömän toiminnan tai puolustusvalmiuden kannalta välttämättömien hyödykkeiden ja palveluiden saatavuuden turvaamiseksi voitaisiin 89 §:ssä tarkoitettuja hyödykkeitä ja palveluja säätää 92 §:n nojalla määrällisten vienti- tai tuontirajoitusten tai vienti- tai tuontikiellon alaiseksi.

Mietinnössä ehdotetussa valmiuslain 88 §:ssä säädetään välttämättömien hyödykkeiden ja palveluiden saatavuuden turvaamisesta tietyille viranomaisille ja elinkeinonharjoittajille ostoluvuin. Ehdotetussa 89 §:ssä säädetään välttämättömän hyödyketuotannon turvaamisesta ja ehdotetussa 90

§:ssä kulutushyödykkeiden määrällisistä rajoituksista. Ehdotettu 91 § koskee kulutushyödykkeiden hintasääntelyä ja 92 § ulkomaankaupan rajoituksia ja kieltoja. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää edellä mainittujen pykälien osalta huomiota siihen, että ne voisivat mahdollisesti soveltua myös muiden ministeriöiden kuin työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle kuuluviin hyödykkeisiin ja palveluihin, joita koskee valmiuslaissa lisäksi erityissääntely. Olisi perusteltua täydentää ehdotettuja pykäläiä ja/tai niiden perusteluja siten, että jos valmiuslaista olisi otettu käyttöön valmiuslain 88–92 §:n mukainen lisätoimivaltuus ja sen lisäksi jokin tietyn hallinnonalan erityissäännös (kuten esimerkiksi STM:n hallinnonalan hyödykkeitä koskeva valmiuslain 99 §), ensisijaisesti kunkin hallinnonalan hyödykkeisiin ja palveluihin sovellettaisiin niitä koskevaa erityissääntelyä siltä osin kuin se soveltuisi käsillä olevan poikkeusolon hallintaan. Toisena kokonaisuutena ehdottaisimme, että mikäli jokin pykälästä 88–92 § tulisi sovellettavaksi myös muun ministeriön kuin työ- ja elinkeinoministeriön alaisiin hyödykkeisiin tai palveluihin, pykälässä ja/tai sen perusteluissa tuotaisiin esiin, että kunkin hallinnonalan ministeriö osallistuisi lisätoimivaltuuden käyttöönottoasetuksen ja soveltamisasetuksen valmisteluun ja sen käytön ohjaukseen. Pykäläiä olisi näiltä osin hyvä jatkovalmistella esimerkiksi TEM:n, OM:n ja STM:n yhteistyönä.

Ehdotetussa valmiuslain 91 §:ssä säädettäisiin kulutushyödykkeiden hintasääntelystä poikkeusoloissa. Harkittaessa ehdotetun lisätoimivaltuuden soveltamista lääkkeisiin, olisi erityisen huolellisesti huomioitava normaaliolojen lainsäädäntöön sisältyvät lääkkeiden hinnoittelua koskevat säännökset ja lääkekorvausjärjestelmä. Tämä sääntely voisi johtaa myös siihen, ettei 91 §:ssä ehdotettu toimivaltuus lainkaan soveltuisi lääkkeisiin. Esimerkiksi apteekissa myytävien lääkkeiden vähittäishinnoista säädetään lääkelaisissa (395/1987) ja lääketaksasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (713/2013). Sosiaali- ja terveysministeriö pitää kuitenkin perusteltuna, että lääkkeet lähtökohtaisesti sisältyisivät sääntelyyn, ja ehdottaa, että 91 §:n säännöskohtaisiin perusteluihin lisättäisiin soveltamisohje niitä tilanteita varten, kun hyödykkeen hinnasta on sääntelyä normaaliolojen lainsäädännössä.

Ehdotetussa valmiuslain 92 §:ssä säädettäisiin ulkomaankauppaan kohdistuvista toimenpiteistä, kuten esimerkiksi vienti- ja tuontikielloista. Huomio kiinnittyy lakiteknisenä seikkana siihen, että pykälässä käytetään määritelmää ”edellä tarkoitettuja hyödykkeitä ja palveluita”. Määritelmän perusteella ei ole selvää, mihin hyödykkeisiin tai palveluihin tässä viitataan, ja pykälää tulisi tältä osin täsmentää. STM katsoo, että pykälässä ehdotettu toimivaltuus voisi olla poikkeusoloissa tarpeellinen. Pykälää sovellettaessa olisi kuitenkin huolehdittava, että soveltaminen tehdään vain tarkkarajaisissa tilanteissa ja että EU-oikeutta noudatetaan tarkasti.

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

- Lausunnonantajia pyydetään tarvittavilta osin ottamaan kantaa myös sisäministeriön eriävissä mielipiteessä ehdotettuihin säännösmuutoksiin (96 §)

- 14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

95 §, Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan kohdistuvat toimenpiteet ja

96 §, Sosiaali- ja terveyspalveluja koskevat poikkeukset

98 § Poikkeaminen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammatissa toimimisen edellytyksistä

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa 95 ja 96 §:n mukaisia säännösehdotuksia ja niissä olevia toimivaltuuksien laajennuksia ja täsmennyksiä suhteessa voimassa olevan valmiuslain 86 ja 88 §:ään. Pykälät sisältävät erittäin tärkeitä työkaluja erilaisten poikkeusolojen hallintaan. Ministeriö on osallistunut tiiviisti pykälien ja perustelujen valmisteluun ja siten sillä on vain eräitä huomioita.

95 §:n säännöskohtaisten perustelujen viimeisessä kappaleessa (s. 357) otetaan kantaa pykälän soveltamiseen Ahvenanmaalla. Ministeriön käsityksen mukaan perusteluja tullaan vielä muokkaamaan ottamaan huomioon itsehallintolain mukaiset reunaehdot. Tulevissa perustelumuutoksissa tulisi ottaa selkeästi kantaa, mihin tahoihin Ahvenanmaalla päätös voidaan kohdistaa. Lisäksi perusteluissa tulisi selkeästi tuoda esiin, jos pykälän mukaisen päätöksen tekee sosiaali- ja terveysministeriö myös Ahvenanmaata koskien.

Lain 96 §:n perusteluissa (s. 361) on kirjaus, jonka mukaan ” Sääntely vastaisi osittain voimassa olevan lain 88 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdan sääntelyä. Poikkeaminen terveydenhuollon kiireettömän hoidon järjestämisen enimmäisajoista ei jatkossa olisi mahdollista vain siksi, että se on välttämättömyyksiä kiireellisen hoidon turvaamiseksi, vaan pykälän mukaan peruste voisi liittyä yleisemmin väestön sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakyvyn sekä puolustusvalmiuden turvaamiseen.” Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että 96 §:ssä, toisin kuin 95 §:ssä, ei pykälän johdantokappaleessa mainita ”puolustusvalmiuden turvaamista” perusteena pykälän toimivaltuuksien käytölle. Ministeriön käsityksen mukaan olisi selkeämpää mainita ”puolustusvalmiuden turvaaminen” myös 96 §:ssä. Terminologian yhdenmukaisuuteen olisi muutenkin hyvä kiinnittää huomiota, sillä 99 §:ssä asia on muodossa ” sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaamiseksi ”. Toisaalta taas esimerkiksi 41, 43 ja 46 §:ssä viitataan maanpuolustuksen kannalta välttämättömiin toimiin.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammatissa toimimisen edellytyksistä poikkeamista koskevan 98 §:n osalta ei ole ehkä riittävän selkeästi määritelty ammattihenkilön tehtäviä hoitavien henkilöiden ja heidän työnantajinsa vastuuta. Perustelujen sivulla 367 on yleisluonteista tekstiä, joka ei kuitenkaan anna selkeää vastausta siihen, kuka on vastuussa mahdollisista vahingoista, joita aiheutuu esimerkiksi sen vuoksi, että henkilöllä ei ole ollut tehtävän vaatimaa osaamista.

Sisäministeriön eriävässä mielipiteessä 96 §:n osalta esitetyn osalta viitataan edellä 85 §:n kohdalla todettuun.

99 §, Lääke- ja verihuollon sekä terveydenhuollon tavaroiden ja palveluiden saatavuuden turvaaminen

Mietinnössä ehdotetussa valmiuslain 99 §:ssä säädetään lääke- ja verihuollon sekä terveydenhuollon tavaroiden ja niihin liittyvien palveluiden saatavuuden turvaamisesta sosiaali- ja

terveysministeriön päätöksiin. STM on osallistunut ehdotetun pykälän valmisteluun ja pykälä on suurelta osin hyväksyttävissämme. Ehdottaisimme kuitenkin pykälään muutamia pieniä muutoksia sen soveltamisen tukemiseksi erilaisissa ennakoimattomissa poikkeusoloissa.

Ehdotetun pykälän käyttötarkoitusta tulisi ensinnäkin täydentää siten, että käyttötarkoituksena mainittaisiin myös lääkkeiden saatavuuden turvaaminen. Ehdotetun valmiuslain 99 §:n tarkoituksena on turvata ihmisille ja eläimille tarkoitettujen lääkkeiden jakelu. Eläinlääkkeiden huomioon ottamiseksi ei ole kuitenkaan riittävää, että käyttötarkoituksena mainittaisiin vain väestön terveydenhuollon turvaaminen, vaan käyttötarkoitukseksi tulisi lisätä myös lääkkeiden saatavuus. Lisäksi olemassa olevien käyttötarkoitusten selkeyttämiseksi pykälän perusteluissa olisi todettava, että väestön terveydenhuollolla tarkoitetaan pykälässä laajasti kaikkea väestön terveydenhuoltoon sisältyviä toimintoja, myös esimerkiksi potilaiden itsenäistä lääkehoitoa avohuollossa, ei siis yksinomaan terveydenhuollon toimintayksiköiden toiminnan turvaamista.

STM ehdottaa jatkovalmistelussa myös harkittavaksi, että nyt ehdotetussa pykälässä sosiaali- ja terveysministeriön päätös muutettaisiin ministeriön asetukseksi ainakin sellaisissa tilanteissa, joissa päätös koskisi kaikkia tietyn alan yrityksiä (esimerkiksi kaikkia apteekkeja). Ehdotuksen taustalla ovat koronapandemian aikaiset kokemukset päätösten toimeenpanosta. Mietinnössä onkin tuotu esiin hallintopäätösmenettelyn raskas luonne (s. 156). Mietinnössä ehdotetun pykälän mukaan STM:n päätös voisi kohdistua myös yksittäisiin toimijoihin, jolloin asianosaispiiri olisi rajattu. Näissä tilanteissa ministeriön hallintopäätös voisi olla käyttökelpoinen instrumentti, mutta selkeyden vuoksi voisi olla tarpeen, että instrumentti kaikissa pykälän tarkoittamissa asioissa olisi ministeriön asetus. Olisi perusteltua, että käytettäisiin nimenomaisesti STM:n asetusta valtioneuvoston asetuksen sijaan, koska STM:llä on oman hallinnonalansa päätöksiä koskeva erityisasiantuntemus ja ohjausvalta.

Säätelyn loogisuuden vuoksi jatkovalmistelussa olisi otettava huomioon myös 95 § (*Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan kohdistuvat toimenpiteet*), jonka osalta mietintöön sisältyvän ehdotuksen mukaan on niin ikään kyse STM:n päätöksistä.

Kolmantena asiana 99 §:n osalta STM ehdottaa, että velvoitettujen tahojen joukkoon lisättäisiin apteekkien lisäksi muut lääkkeiden vähittäismyyntiä harjoittavat elinkeinonharjoittajat ja Sotilasapteekki. Lääkelaisissa Sotilasapteekki tunnistetaan avohuollon ja sairaala-apteekkien ohella itsenäisenä toimijana. Lisäksi vuoden 2027 alusta voimaan tulevilla lääkelain lakimuutoksilla mahdollistetaan eräiden itsehoitolääkkeiden myynti apteekkien ulkopuolella. Vaikka apteekkien ulkopuolella myytävä lääkevalikoima olisi rajattu, ei voida sulkea pois mahdollisuutta, että joissakin poikkeusoloissa olisi tarpeen ulottaa velvoitteita myös näitä valmisteita myyviin elinkeinonharjoittajiin. Lääkkeiden vähittäisjakelijoiden yhdenvertaisen kohtelun nojalla voisi myös olla perusteltua, että toimijoihin voitaisiin kohdistaa tarpeen tulleen velvoitteita apteekkien ohella.

Neljänneksi STM ehdottaa, että 99 §:ään lisättäisiin uusi kolmas momentti, jossa säädettäisiin erikseen STM:n asetuksen/päätöksen valmisteluun osallistuvista muista viranomaisista (alla alustava ehdotus). Pidämme tarpeellisena, että menettelystä säädettäisiin erikseen pykälässä ja/tai pykälän perusteluissa. Olemme lausunnon kohdassa ”*Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat*

huomiot” tuoneet esiin, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 50 c §:ssä tarkoitettu kansallinen valmiusryhmä tulisi sääntelyn keskinäisen johdonmukaisuuden vuoksi sitoa osaksi 95 §:ssä tarkoitettua sosiaali- ja terveysministeriön päätöksentekoa. Vastaava tilanne on osin käsillä myös ehdotetussa 99 §:ssä siltä osin kuin ministeriön asetus/päätös koskisi hyvinvointialueiden järjestämää lääkehuoltoa. Lisäksi voisi olla tarpeen, että Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea osallistuisi valmisteluun, kun kyse olisi esimerkiksi lääkkeistä tai lääkinnällisistä laitteista. Tarve osallistaa nämä tahot valmisteluun olisi kuitenkin riippuvaista tapauskohtaisista olosuhteista. Sen vuoksi kolmanteen momenttiin ehdotetaan jätettävän tältä osin ministeriölle harkintavaltaa. Alla on alustava ehdotus. STM:ssä on lisäksi vielä selvityksessä ehdotetun momentin soveltamisalaan ja osallistuviin viranomaistahoihin liittyviä kysymyksiä, joihin on palattava esityksen jatkovalmistelussa. Ehdottaisimme, että ehdotettua momenttia ja sen perusteluja työstettäisiin vielä jatkovalmistelussa STM:n ja OM:n yhteistyönä.

Ehdotettu 99 § kuuluisi edellä esitettyine muutoksineen seuraavasti:

”99 §

Lääke- ja verihuollon sekä terveydenhuollon tavaroiden ja palveluiden saatavuuden turvaaminen

Väestön terveydenhuollon, lääkkeiden saatavuuden tai sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaamiseksi 11 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa sosiaali- ja terveysministeriö voi asetuksellaan velvoittaa lääketehaan, lääketukkukaupan, lääkkeen myyntiluvan haltijan, apteekkarin, Helsingin yliopiston apteekin, Itä-Suomen yliopiston apteekin, Sotilasapteekin, muun lääkkeiden vähittäismyyntiä harjoittavan elinkeinonharjoittajan, sairaala-apteekkia tai lääkekeskusta ylläpitävän sosiaali- tai terveydenhuollon järjestäjän tai tuottajan, lääkkeen määrääjän, veripalvelulaitoksen sekä sellaisen yhteisön ja yksityisen elinkeinonharjoittajan, joka valmistaa tai toimittaa terveydenhuollossa käytettäviä tavaroita tai niihin liittyviä palveluja taikka muuten toimii terveydenhuollon alalla:

- 1) rajoittamaan, kohdentamaan tai muuttamaan lääkkeiden, verituotteiden ja terveydenhuollossa käytettävien tavaroiden maahantuontia, jakelua, varastointia, myyntiä tai kulutukseen luovuttamista;
- 2) siirtämään toimintansa kokonaan tai osaksi oman toimialueensa tai sijaintipaikkansa ulkopuolelle taikka järjestämään toimintaa myös toimialueensa ulkopuolella.
- 3) jos 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut toimenpiteet ovat riittämättömiä, muulla tavoin muuttamaan toimintaansa.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi lisäksi velvoittaa 1 momentissa tarkoitetun toimijan, joka valmistaa lääkkeitä, verituotteita tai terveydenhuollossa käytettäviä tavaroita, laajentamaan tuotantoaan tai valmistamaan sellaisia tuotteita, joita ei ole saatavissa muilla tavoin.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi käyttää tarvittaessa asetuksen valmistelussa apuna Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskusta ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 50 c §:ssä tarkoitettua kansallista valmiusryhmää.”

Muita pykälä koskeissa kommentteissa olemme tuoneet lisäksi esiin, että erityisalan lisätoimivaltuuksia tulisi soveltaa ensisijaisesti tilanteessa, jossa valmiuslaista olisi otettu käyttöön useita lisätoimivaltuuksia, joiden avulla poikkeusoloja olisi mahdollista hallita. Tätä taustaa vasten ehdotamme, että 99 §:n perusteluissa tuotaisiin esiin pykälän ensisijainen soveltaminen esimerkiksi suhteessa yleisesti hyödykkeitä koskeviin 88–92 §:iin.

STM kiinnittää ehdotettujen lisätoimivaltuuksien osalta huomiota yleisesti siihen, että osassa pykälistä säädetään erikseen siitä viranomaisesta, jonka tehtävänä on valvoa tai ohjata lisätoimivaltuuden noudattamista. Osassa valmiuslain säännöksiä valvovaa viranomaista ei ole yksilöity. Näin on tilanne myös ehdotetun valmiuslain 99 §:n osalta. Pykälän valmistelussa oletuksena on, että 99 §:n koskiessa esimerkiksi lääkejakelun toimijoita, näitä toimijoita normaalioloissa ohjaava ja valvova viranomainen eli Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea huolehtisi myös käyttöön otetun 99 §:n mukaisten velvoitteiden valvonnasta siltä osin, kuin Fimea valvoo velvoitettua tahoa myös normaalioloissa. Viranomaisen toimivaltuuksien tulee kuitenkin perustua lakiin. Ehdotetun valmiuslain 147 §:n mukaan tämän lain säännösten noudattamista valvovalla viranomaisella on oikeus saada valvonnan kohteelta salassapitosäännösten tai muiden tiedon luovuttamista koskevien rajoitusten estämättä valvontatehtävän suorittamiseksi välttämättömiä tietoja. Pykälän sanamuoto puoltaisi sitä, että valmiuslakia valvova viranomainen tulisi erikseen määrittää. Tähän seikkaan tulisi kiinnittää huomiota vielä esityksen jatkovalmistelussa. Mikäli jatkovalmistelussa pidettäisiin tarpeellisena, että kussakin lisätoimivaltuutta koskevassa pykälässä säädettäisiin valvovasta viranomaisesta erikseen, tulisi 99 §:ään lisätä säännös siitä, että Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus huolehtisi sosiaali- ja terveysministeriön antamien päätösten (tai ministeriön asetusten) valvonnasta.

Lisäksi STM ehdottaa, että 99 §:n perusteluja täydennettäisiin. Mietinnössä (s. 369–370) on kuvattu verituotteita, henkilösuojaimia ja lääkinnällisiä laitteita koskevaa EU-lainsäädäntöä. Tästä yhteydestä on kuitenkin jäänyt puuttumaan lääkkeitä koskevan EU-sääntelyn kuvaus ja myös henkilösuojaimia koskevaa perustelutekstiä tulisi täydentää esimerkiksi seuraavasti:

”Lääkkeiden valmistusta ja jakelua koskeva sääntely perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2001/83/EY ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevasta yhteisön säännöistä ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 726/2004 ihmisille tarkoitettuja lääkkeitä koskevasta unionin lupa- ja valvontamenettelyistä ja Euroopan lääkeviraston perustamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2019/6 eläinlääkkeistä ja direktiivin 2001/82/EY kumoamisesta. Ehdotetun pykälän soveltaminen kansallisesti on mahdollista vain EU-lainsäädännön sallimissa rajoissa. Pykälää sovellettaessa olisi tarpeen arvioida, missä laajuudessa EU-lainsäädännön ja EU:n perustamissopimusten nojalla toimijalle voidaan asettaa velvoitteita ja miltä osin se ei ole EU-oikeuden nojalla mahdollista. Pykälä ehdotetussa muodossaan olisi olennainen osa Suomen

kriisinhallintaa ja sitä tulisi soveltaa mahdollisimman laajasti kansainvälisiä sopimusvelvoitteita ja EU-oikeutta noudattaen.

Henkilönsuojaimista säädetään EU:n henkilönsuojainasetuksessa (EU) 2016/425. Asetuksessa säädetään muun muassa henkilönsuojainten asettamisesta saataville markkinoilla, henkilönsuojainten vaatimustenmukaisuudesta sekä talouden toimijoiden velvollisuuksista. Asetus ei sisällä mitään poikkeamismahdollisuuksia. Komissio on sittemmin antanut ehdotuksen niin kutsutuksi sisämarkkinoiden hätäapuvälinepaketiksi, joka sisältää muun muassa muutosehdotukset tiettyjä tuotteita koskeviin säädöksiin, kuten henkilönsuojainasetukseen (KOM(2022) 462). Muutoksilla mahdollistettaisiin tiettyjä poikkeustoimia sisämarkkinoiden hätätilassa, mutta toimet on ehdotuksessa kuitenkin sidottu EU-tason toimiin (täytäntöönpanosäädökset). Lisäksi henkilönsuojainten käytöstä työssä säädetään EU-direktiivillä (89/656/ETY), joka on saatettu Suomessa voimaan valtioneuvoston asetuksella henkilönsuojainten valinnasta ja käytöstä työssä (427/2021). Myös työturvallisuuslain (738/2002) 15 § ja 20 § koskevat suojaimia.

Vähimmäisvaatimus on, että on käytettävä vaatimustenmukaisia henkilönsuojaimia. Työnantajan velvollisuus on huolehtia, että henkilönsuojaimia käytetään työssä, jollei vaaraa voida välttää tai riittävästi rajoittaa työhön tai työolosuhteisiin kohdistuvilla toimenpiteillä. Työntekijöiden turvallisuudesta on huolehdittava myös normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Suomessa henkilönsuojaimia koskeva toimivalta on jakautunut: STM:n ja Lupa- ja valvontaviraston toimivaltaan kuuluvat työkäyttöön tarkoitetut, ja työ- ja elinkeinoministeriön toimivaltaan kuluttajakäyttöön tarkoitetut henkilönsuojaimet. Vastaavasti henkilönsuojainten markkinavalvontaviranomaisina toimivat työkäyttöön tarkoitettujen henkilönsuojainten osalta STM ja Lupa- ja valvontavirasto, ja kuluttajakäyttöön tarkoitettujen osalta Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes). Työkäyttöisten tuotteiden markkinavalvonta on siirtymässä ensi vuoden alussa pois STM:ltä ja sen hoitaa jatkossa kokonaisuudessaan Lupa- ja valvontavirasto.”

100 §, Lääkkeiden velvoitevarastojen laajamittainen käyttöönotto

Mietinnössä ehdotettu valmiuslain 100 § koskee lääkkeiden velvoitevarastojen laajamittaista käyttöönottoa. Vastaavasti kuin edellä 99 §:n osalta, STM pitää perusteltuna, että säännöksen käyttötarkoitusta laajennettaisiin kattamaan väestön terveydenhuollon lisäksi myös lääkkeiden saatavuus, jolloin säännös olisi käytettävissä myös velvoitevarastoissa olevien eläinlääkkeiden vapauttamiseksi tarpeen vaatiessa.

Lisäksi ehdotetaan, että pykälän 2 momentissa viitattaisiin väestön lääkkeiden saatavuuden turvaamisen sijaan yleisemmin lääkkeiden saatavuuteen, jotta turvataan myös eläinlääkkeitä koskevat tilanteet. Ehdottaisimme myös, vastaavasti kuin edellä 99 §:ssä, että päätöksen sijaan pykälän nojalla STM voisi antaa ministeriön asetuksen ja että STM voisi käyttää tarvittaessa apuna asetuksen valmistelussa Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimeaa ja kansallista valmiusryhmää. Ehdotettuine muutoksineen pykälä kuuluisi tällöin seuraavasti:

”100 §, Lääkkeiden velvoitevarastojen laajamittainen käyttöönotto

Väestön terveydenhuollon ja lääkkeiden saatavuuden turvaamiseksi 11 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa sosiaali- ja terveysministeriö voi asetuksellaan määrätä velvoitevarastoitujen lääkeaineiden, lääkevalmisteiden, lääkkeiden annostelussa käytettävien tarvikkeiden, lääkkeiden valmistuksessa käytettävien apu- ja lisäaineiden sekä pakkausmateriaalien laajamittaisesta käyttöönotosta ja käyttöönottoa koskevista määräistä.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi asetuksellaan määrätä lisäksi 1 momentissa tarkoitettujen vapautettujen velvoitevarastojen käyttökohteista sekä niiden osoittamisesta tietyille toimijoille, jos se on välttämätöntä väestön terveydenhuollon tai väestön lääkkeiden saatavuuden turvaamiseksi, eikä turvaamista voida toteuttaa muulla tavoin.

Sosiaali- ja terveysministeriö voi käyttää tarvittaessa asetuksen valmistelussa apuna Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskusta ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 50 c §:ssä tarkoitettua kansallista valmiusryhmää.”

Ehdotamme vastaavasti kuin edellä 99 §:n kohdalla, että ehdotettua uutta kolmatta momenttia ja sen perusteluja työstettäisiin vielä jatkovalmistelussa STM:n ja OM:n yhteistyönä. Lisäksi samoin perustein kuin edellä, jos pykälää valvova ja ohjaava viranomainen olisi tarpeen määrittää kussakin lisätoimivaltuutta koskevassa pykälässä erikseen, tulisi ehdotettua pykälää täydentää säännöksellä siitä, että Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus valvoo ja ohjaa pykälän mukaisten sosiaali- ja terveysministeriön päätösten/asetusten noudattamista.

Mietinnössä ehdotetaan sääntelyä koskien eräiden viranomaisten otto-oikeuksia. Ehdotetun 100 §:n 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta, että STM voisi päätöksellään määrätä 1 momentissa tarkoitettujen vapautettujen velvoitevarastojen käyttökohteista sekä niiden osoittamisesta tietyille toimijoille, kuten esimerkiksi tietyille hyvinvointialueille. Tässä lääkejakelussa ei olisi kyse vastikkeettomista luovutuksista, vaan lähtökohtaisesti valmisteet vastaanottava toimija olisi niistä velvollinen maksamaan. Tilanne eroaisi näin muualla valmiuslaissa ehdotetuista poikkeuksellisista otto-oikeuksista, joita koskevista korvauksista on erikseen säädetty. Tällä perusteella 100 §:n 2 momentin mukaisten tilanteiden osalta ei olisi tarpeen lähtökohtaisesti säätää korvauksesta. Jos korvaussääntelyä pidettäisiin tältä osin tarpeellisena, ehdotetaan, että STM valmistelisi tarvittavan säännösehdotuksen jatkovalmistelun aikana.

Ehdotetun 100 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa on todettu, että: ”Toimivaltuus on välttämätöntä, jotta poikkeusoloissa voidaan vastata lääkkeiden ja terveydenhuollossa käytettävien tavaroiden saatavuuteen kohdistuviin merkittäviin häiriöihin tai jakelun keskeytymiseen, joka voisi vaarantaa väestön terveydenhuollon toteutumisen.” Perusteluista tulisi poistaa tästä kohtaa maininta terveydenhuollossa käytettävien tavaroiden saatavuudesta, koska pykälässä on kyse velvoitevarastoiduista lääkkeistä.

101 §, Opetustoiminnan ja kasvatuksen järjestämistä koskevat muutokset

Pykälässä tai sen perusteluissa tulisi ottaa huomioon, että yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisissä tehtävissä olevien henkilöiden lasten hoito turvataan niin pitkään kuin mahdollista. Asia on olennainen, jotta muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon vastuut saadaan hoidettua ja sekä näihin tehtäviin että tukitehtäviin (esimerkiksi auttamaan ympärivuorokautisten yksikköjen evakuoinneissa) osoitettua tarvittaessa lisää henkilöitä. Vaikutuksia ei ole riittävästi tuotu esille pykälän perusteluissa tai muutoin. Varhaiskasvatuksen toimintoja on esimerkiksi aseellisen hyökkäyksen tilanteessa laajennettava, koska ympärivuorokautisia varhaiskasvatuksen palveluja tarvitaan enemmän.

15 luku. Asumisen järjestäminen

- *Eryteisesti kuntia ja Kuntaliittoa pyydetään lausunnoissaan arvioimaan ehdotetun 103–107 §:n mukaisen sääntelykokonaisuuden toimivuutta ja täytäntöönpanokelpoisuutta.*

- *15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

Sosiaali- ja terveydenhuollon asumispalveluyksiköissä asutaan huoneenvuokralain mukaisilla vuokrasopimuksilla. Väestönsiirtotilanteissa voi tulla tarve sijoittaa näihin yksiköihin ylimääräisiä asukkaita, jolloin käyttöön otettaisiin myös vuokrasopimuksen piirissä olevia asuinhuoneistoja. Voimassa oleva lainsäädäntö ei mahdollista tällaista menettelyä ja valmiuslaki vieläpä tiukentaa vuokrasopimuksen irtisanomisen ehtoja. STM esittää, että 15 lukuun lisättäisiin säännös, joka mahdollistaisi asumispalveluyksiköiden asukkaiden vuokrasopimusten muutokset poikkeusoloissa niin, että samoihin huoneisiin voisi sijoittaa useampia asukkaita väliaikaisesti ilman vuokralaisen suostumusta.

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

- *Ehdotettuun 110 §:ään liittyy valtiovarainministeriön eriävä mielipide, minkä vuoksi pykälää koskevat huomiot pyydetään alla erikseen kohdittain (työryhmän perustelut, ks. s. 52–53).*
- *Muut 16 lukua koskevat huomiot voitte esittää alla ensimmäisessä vastauskentässä.*
- *Mietinnöstä on tarkoitus pyytää myös Euroopan keskuspankin lausunto.*

- *16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

Mietintöön sisältyvän lakiehdotuksen 111 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti luotto- ja rahoituslaitokset, vakuutus- ja eläkelaitokset, sijoituspalveluyritykset, rahastoyhtiöt, vaihtoehtorahastojen hoitajat ja joukkorahoituspalvelun tarjoajat eivät saisi vähimmäisvarantovelvoitteisiin perustuvia sijoituksiaan lukuun ottamatta sijoittaa muihin kohteisiin muunlaisia määriä eivätkä muina ajankohtina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. Lisäksi pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan, jos 3 kohdan mukaiset toimet osoittautuvat riittämättömiksi

valtion maksuvalmiuden turvaamiseksi, toimijat ovat velvollisia sijoittamaan valtion liikkeeseen laskemiin velkasitoumuksiin valtioneuvoston asetuksen mukaisesti.

STM ehdottaa, että pykälään lisättäisiin seuraava rajoitus: ”Sijoitustoimintaa voisi rajoittaa vain valtioneuvoston asetuksella säädettävällä tavalla, joka ei vaaranna toimijoiden maksamia lakisääteisiä etuuksia.” Perusteluna olisi se, että asetuksella ei voisi ohjata rajoituksetta vakuutus- ja eläketoimijoiden sijoitustoimintaa, vaan se tehtäisiin vain valtion maksuvalmiuden turvaamisen laajuudessa ja niin, että toimijoilla olisi realistiset mahdollisuudet hoitaa säädöksen soveltamisesta huolimatta etuuksien maksatus.

- *110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:*
- *110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:*
- *110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltö) koskevat huomiot:*
- *110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:*
- *110 §:n 2–5 momenttia koskevat huomiot:*

VM:n eriävä mielipide ja lausuma:

Valtiovarainministeriö on esittänyt työryhmävalmistelun aikana ja myös mietinnössä sitä, että suurin osa rahoitusmarkkinoiden toiminnan turvaamista koskevista toimivaltuus-säännöksistä voisi tulla sovellettaviksi kaikkien poikkeusoloperusteiden mukaisissa tilanteissa. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää valtiovarainministeriön ehdotusta kannatettavana. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tärkeänä, että jos toimivaltuussäännöksiä soveltamista laajennetaan nyt lausunolla olevasta ehdotuksesta, laajennus koskisi kaikkia luvun 16 säännöksiä. Lisäksi STM pitää tärkeänä, että laajennuksessa otettaisiin huomioon sekä luvun 16 säännösten kytkeytyminen ja vaikutukset toisiinsa että 12 luvun säännöksiin. Olisi tarkoituksenmukaista ja välttämätöntä, että toimivaltuussäännökset olisivat sovellettavissa samoissa poikkeusoloperusteiden mukaisissa tilanteissa.

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

- *17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

Polttoaineiden saannin varmistamista tietyille viranomaisille tai tiettyyn toimintaan koskevan, ehdotetun 124 §:n mukaan asetuksella säädetään viranomaisista, joille polttoainetta kohdistetaan. Perusteluihin olisi kirjattava, että säännöstä sovellettaessa tulee turvata sosiaali- ja terveydenhuollon välttämättömien kuljetusten (mm. kotihoito, ensihoito, sosiaali- ja

kriisipäivystys, lääke- ja hoitotarvikekuljetukset, potilaskuljetukset) tarvitsema polttoaine. Huomioon tulee ottaa myös siviilijoneuvojen käyttö puolustusvoimien lääkintähuollossa.

Sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan lain 131 §:ään olisi tarpeen lisätä sosiaali- ja terveysministeriölle toimivaltuus päättää, että terveydensuojelulain nojalla talousveden kemialliselle laadulle säädetyistä laatuvaatimuksista voitaisiin poiketa poikkeusoloissa.

Talousveden kemiallisen laadun muuttujille säädetyt enimmäisarvot on säädetty sillä perusteella, että vettä voi nykyisen tieteellisen tiedon mukaan juoda 2 litraa vuorokaudessa koko eliniän ajan ilman, että siitä olisi haittaa terveydelle. Tämän perusteella talousvesihuollon turvaamiseksi voidaan katsoa, että kemiallisen muuttujan pitoisuuden tilapäinen ylittyminen talousvedessä ei vaarantaisi väestön terveyttä. Talousveden mikrobiologisille muuttujille säädetyjen laatuvaatimusten tulisi täyttyä aina, myös poikkeusolojen aikana, koska taudinaiheuttajamikrobeilla saastunut talousvesi muodostaa akuutin terveysvaaran vedenkäyttäjille.

Lisäys voitaisiin tehdä vaihtoehtoisesti myös lain 97 §:ään siten, että valtioneuvoston asetuksella annettaisiin säännös, jonka perusteella terveydensuojelulain nojalla talousveden kemialliselle laadulle säädetyistä laatuvaatimuksista voitaisiin poiketa poikkeusoloissa.

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

- 18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

- 19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Mietinnössä ehdotetussa valmiuslain 139 §:ssä säädetään maa- ja kalatalouden alkutuotannon säännöstelystä. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää pykälässä huomiota siihen, että ehdotetun pykälän mukaan maa- ja kalatalouden toimintaedellytysten ja elintarvikehuollon turvaamiseksi 11 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa elinkeinonharjoittaja saa maa- ja kalatalouden alkutuotantoa varten myydä tai muutoin luovuttaa myös eläinten lääkitsemiseen tarkoitettuja lääkkeitä vain ostolupaa vastaan. Pykälän valmistelua olisi tarpeen jatkaa jatkovalmistelun aikana siltä osin, että arvioitaisiin, soveltuvatko eläinlääkkeet muiden tuotteiden tavoin pykälän alaan. Normaaliolojen lainsäädännössä on rajoitettu sitä, mitkä toimijat saavat toimia lääkkeiden jakeluketjussa ja luovuttaa lääkkeitä edelleen. Pykälässä tarkoitettu elinkeinonharjoittaja ei tällöin voisi olla mikään muu taho, kuin sellainen elinkeinonharjoittaja, jolla normaalioloissa on tarvittavat toimiluvat. Pykälän soveltamistilanteissa tulisi huomioida myös sen suhde ehdotettuun valmiuslain 99 §:ään, joka voi myös koskea eläinlääkkeitä. Lisäksi, koska ministeriöiden välinen toimivalta jakaantuu siten, että maa- ja metsätalousministeriö vastaa eläinlääkinnästä ja sosiaali- ja terveysministeriö eläinlääkejakelusta ja eläinlääkehuollosta, tulisi

pykälää tarkastella myös siinä määriteltyjen viranomaistoimivaltuuksien osalta. Pykälää tulisi jatkovalmistelussa työstää vielä yhteistyössä MMM:n, STM:n ja OM:n kanssa.

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

- 20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

III osaa koskevat yleiset kysymykset

- Toimivaltuosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:
- Mahdolliset muut koko toimivaltuosaa koskevat huomiot:

IV OSA. Erinäiset säännökset

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

- 21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

- 22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Pykälän 151 (*Poikkeusolojen erityistukea koskevat erityiset menettelysäännökset*) kirjoitusasua tulisi korjata. Toisen momentin alun ”sen estämättä mitä” ei sovellu kohtien 2 ja 3 alkuun, ainoastaan johdannoksi kohdalle 1.

Pykälän voisi muuttaa kuulumaan esimerkiksi näin:

”Edellä 87 §:ssä tarkoitetun poikkeusolojen erityistuen hakemiseen ja myöntämiseen, tukiasian käsittelyyn sekä muutoksenhakuun sovelletaan, mitä toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetään perustoimeentulotuen hakemisesta ja myöntämisestä, tukiasian käsittelystä sekä muutoksenhausta, lukuun ottamatta tämän pykälän 2 momentissa säädettyjä poikkeuksia.

Poikkeusolojen erityistukea myönnettäessä

- 1) sen estämättä, mitä toimeentulotuesta annetun lain 17 §:ssä säädetään, asiakkaan taloudellinen tilanne voidaan selvittää käytettävissä olevien tietojen perusteella;
- 2) ei sovelleta lain 14 a § ja 14 b §:n mukaisia määräaikoja, mutta huomioon tulee kuitenkin ottaa huomioon hakijan tilanne ja tuen tarpeen kiireellisyys;

3) voidaan poiketa toimeentulotuesta annetun lain 14 d §:n 2 ja 3 momentissa säädetystä asiakkaan oikeudesta henkilökohtaiseen palveluun. Asiakkaalle on kuitenkin varattava tilaisuus tapaamiseen Kansaneläkelaitoksen toimihenkilön kanssa, jos se on välttämätöntä hakemuksen tekemiseksi.”

Siirtyneen väestön palvelujen järjestämistä koskevan 153 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa (s.478) ehdotamme, että perustelukirjauksen ”Pykälä olisi uusi ja sen tarkoituksena on turvata huomattavan väestömäärän vastaanoton edellyttämät järjestelyt, jokaisen oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon sekä selkeyttää sosiaali- ja terveydenhuoltolain ja terveydenhuoltolain mukaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämistä sekä eri viranomaisien vastuita tehtäviä tilanteissa, jossa merkittävä määrä väestöstä on siirtynyt poikkeusolojen takia oleskelemaan varsinaisen asuinpaikkansa ulkopuolelle” loppuosa muutetaan muotoon ”sekä selkeyttää sosiaali- ja terveydenhuoltolain ja muiden hyvinvointialueen järjestämiä palveluja koskevan lainsäädännön mukaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämistä”. Varsinkin sosiaali- ja terveyspalveluiden alalla keskeisistä palveluista säädetään erityislajeissa, kuten vammais- ja lastensuojelulain (417/2007).

23 luku. Korvaukset

- *23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

Korvaussäätelyn osalta olisi tärkeää, että poikkeusoloissa seurataan lisätoimivaltuuksien nojalla toteutettavien toimenpiteiden väestölle ja elinkeinotoiminnalle aiheutuvia vaikutuksia sekä tarvittaessa ryhdytään toimenpiteisiin niistä aiheutuvien vaikutusten lieventämiseksi tai niiden hyvittämisiksi tarvittaessa myös tilanteissa, joissa toimenpiteitä toteutettaisiin koko toimialalle. Esimerkiksi ehdotetun valmiuslain luvun 16 mukaisten toimenpiteiden myötä vakuutus- ja eläkelaitosten maksamien etuuksien maksaminen myös poikkeusolojen jälkeen voi olla vaarassa, jos tilannetta ei arvioida ja tarvittaessa hyvitetä toimialalle.

Pykälissä 156 (*Korvaus elinkeinotoiminnan estymisestä*) ja 157 (*Korvaus palvelun suorittamisesta*) on listattu niitä valmiuslain pykäläitä, joiden mukaisesti otto-oikeuksiin tai luovutusvelvollisuuksiin korvaukset perustuvat. Pitäisikö 156 ja 157 §:ssä olla mainittuna myös sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan kohdistuvia toimenpiteitä koskeva 95 §, koska senkin nojalla voidaan velvoittaa yksityinen elinkeinonharjoittaja tiettyihin toimiin tai omaisuutensa käyttöön luovuttamiseen? Valtio voi kattaa kuluja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 52 §:n 2 momentin nojalla, kun yksityinen taho velvoitetaan tuottamaan palveluja hyvinvointialueelle. Mainitun lainkohdan mukaan valtio voi osallistua poikkeuksellisten häiriötilanteiden hoitamiseen rahoittamalla sellaista toimintaa, jonka korvaaminen valtion varoista on erityisestä syystä tarkoituksenmukaista eivätkä hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän voimavarat riitä tilanteen hoitamiseen. On kuitenkin huomattava, että mainittu 52 §:n 2 momentti koskee vain hyvinvointialueita, eikä kata esimerkiksi tilannetta, jossa yksityinen palveluntuottaja velvoitetaan luovuttamaan sairaalansa Puolustusvoimien käyttöön.

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

- *Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

Lisätoimivaltuuksien tehokas soveltaminen edellyttää, että viranomaisilla on käytössään tehokkaat seuraamukset niitä tilanteita varten, kun lain noudattaminen on laiminlyöty. Mietinnön perusteella jää epäselväksi, minkä vuoksi valmiuslakirikkomuksen ehdotetaan valmiuslain 166 §:ssä soveltuvan vain tiettyihin lisätoimivaltuuksiin rajallisesti. Olisi hyödyllistä, jos käytössä olisi erilaisia seuraamusvaihtoehtoja eri tasoisiin rikkomustilanteisiin. Ehdotamme tämän vuoksi, että valmiuslakirikkomuksen soveltamisalaa harkittaisiin vielä jatkovalmistelussa.

Rikoslain 46 luvun 1 §:ää ehdotetaan muutettavan siten, että esimerkiksi ehdotetun valmiuslain 99 §:n rikkominen tietyissä tilanteissa voisi sisältyä pykälän tunnusmerkistöön. Mietinnössä ehdotetun säännöksen mukaan:

”Säännöstelyrikoksesta tuomitaan myös se, joka rikkoo valmiuslain

- 1) 88, 90, 99, 124–125, 139–140, 142 §:ssä säädettyä tai niiden nojalla säädettyä tai määrättyä velvoitetta rajoittaa tietyn hyödykkeen tai palvelun luovuttamista eteenpäin
- 2) 89 §:n nojalla säädettyä rajoitusta tai kieltoa käyttää hyödykettä vain tiettyyn tuotantoon
- 3) 91 tai 102 §:ssä, 126 §:n 1 momentissa taikka 143 §:ssä säädettyä velvoitetta noudattaa hyödykkeen tai palvelun enimmäishintaa tai hinnan korotuskattoa
- 4) 92 §:n nojalla säädettyä hyödykkeiden tai palvelujen tuonti- tai vientikieltoa tai velvoitetta rajoittaa tuontia tai vientiä.”

Pykälään liittyy ongelma teonkuvauksen osalta, koska esimerkiksi ehdotettu valmiuslain 99 § mahdollistaa eri sisältöisten päätösten antamisen riippuen siitä, mikä katsotaan poikkeusoloissa välttämättömäksi. Rikoslakiin ehdotettu säännös kattaisi vain tilanteet, joissa rikotaan rajoitetta tietyn hyödykkeen tai palvelun luovuttamisesta eteenpäin. Käytännössä 99 §:n nojalla voisi olla mahdollista asettaa hyvin erilaisia velvoitteita. Olisi tarpeen varmistaa niiden tehokas noudattaminen kussakin tilanteessa. STM ehdottaa, että rikoslain pykälää tältä osin laajennettaisiin jatkovalmistelussa kattamaan mahdollisimman monet, jollei kaikki ehdotettujen pykälien rikkomiset. Tunnistamme tässä toki haasteen velvoitteiden tarkan määrittelyn osalta. STM:n asiantuntijat ovat käytettävissä pykälän jatkotyöstöä varten.

25 luku. Muutoksenhaku

- *25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:*

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

Liittyen perustuslain säätämisyjärjestystä koskeviin perusteluihin (esim. mietinnön s. 550–551 ja 588), perusteluissa mainitaan laajalti soveltamisasetukset käytettävänä työkaluna. Kiinnitämme tältä osin huomiota siihen, että esimerkiksi ehdotetun 99 §:n nojalla ehdotettuna säännöksessä käytettynä työkaluna on ministeriön päätös.

Luku 4.2.2.1 Kotitalouksien asema (s. 137–139), liittyen kappaleisiin, joissa todetaan: *”Ehdotettu laki sisältäisi toisaalta myös toimivaltuussäännöksiä, jotka välittömästi tai välillisesti heikentäisivät ainakin osan kotitalouksista taloudellista asemaa”* sekä *”Useiden valmiuslain lisätoimivaltuuksien soveltamisella voisi lisäksi olla välillisiä, mutta silti suoraan toimivaltuuden soveltamiseen kytkettyjä vaikutuksia kotitalouksien taloudelliseen asemaan ---”*.

STM esittää seuraavia huomioita liittyen kotitalouksien asemaan sekä etuuksiin: Lapsen elatuksen turvaamiseksi Kela myöntää elatustukea esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsen etävänhempi laiminlyö lapselle maksettavan elatusavun suorittamisen. Tästä niin sanottuna laiminlyöntitukena maksettavasta elatustuesta syntyy Kelalle takautumissaatava etävänhempeän nähden. Jos maksun laiminlyönyt etävänhempi ei tilapäisen, itsestään riippumattoman maksukyvyttömyyden takia pysty mak samaan elatusapua, hän voi hakea Kelasta maksuvapautusta elatusapuvelan valtion saatavasta (jolloin, myönnettyään maksuvapautuksen, Kela ei peri etävänhemmältä omaa osuuttaan elatusapuvelasta). Jos maksuvapautusta ei haeta/myönnetä, pyrkii Kela perimään tätä saatavaa elatusvelvoitetta. Poikkeusoloissa voivat lasten etävänhempien haasteet elatusavun suorittamisessa lisääntyä. Tällöin lähivanhemman taloudessa etuuksien (elatusuki, mahdollisesti myös toimeentulotuki) tarve saattaa kasvaa ja etävänhemman taloudessa voi lisääntyä tarve maksuvapautusten hakemiselle. Näistä voisi syntyä etuusmenoja ja Kelan ja/tai ulosoton tehtävien lisääntymistä, samoin kuin vaikutuksia kotitalouksiin ja lapsiin.

Luku 4.2.2.3 Julkinen talous, Lisätoimivaltuuksien käyttöönotto: Välittömiä julkista taloutta vahvistavia vaikutuksia olisi ehdotetun 85 §:n osalta ainoastaan niiden sosiaaliturvaetuuksien ja eläkkeiden osalta, jotka maksetaan valtion budjetista (esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen maksamat etuudet, kansaneläke, takueläke, valtion työeläkkeet). Sen sijaan esimerkiksi työeläkkeiden (valtion työeläkkeitä lukuun ottamatta) leikkaus ei vaikuta suoraan valtion budjettiin ja maksukykyyn. Näiden osalta valtion maksukykyä voidaan parantaa toimijoiden sijoitustoimintaa rajoittamalla, esimerkiksi ohjaamalla työeläkelaitosten sijoituksia valtion joukkovelkakirjoihin ehdotetun 16 luvun 111 §:n mukaisesti. STM ehdottaa, että kohtaa täydennettäisiin ehdotettujen 85 ja 39 §:n lisäksi 111 §:llä.

Luvussa **4.2.4.2 Vaikutukset ihmisryhmiin ja sukupuolten tasa-arvoon** (s. 152–153) on todettu, että *” Opetustoimintaa ja kasvatuksen järjestämistä koskevat säännökset vaikuttaisivat*

ensisijaisesti lapsiin ja nuoriin. ---”: Ehdotetut mahdollisuudet perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen siirtoon tai keskeyttämiseen saattavat vaikuttaa vanhempien hoivavastuiden lisääntymiseen, ja lisätä vanhempien tarvetta esimerkiksi palkattomiin poissaoloihin työstä. STM toteaa, että koronapandemian takia osa vanhemmista joutui jäämään työstään palkattomalle vapaalle hoitaakseen lastaan, joka ei pandemiarajoitusten vuoksi osallistunut varhaiskasvatukseen tai perusopetuksen lähiopetukseen (1.–3. luokalla). Palkanmenetystä kompensoimaan säädettiin väliaikaisesta epidemiasta, jota maksettiin esimerkiksi edellä mainituissa tilanteissa.

- *Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:*
- *Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:*

Kohtaan 2.3.8 Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä sosiaaliturva tulisi toiseen kappaleeseen tehdä sosiaalipalveluja koskeva lisäys seuraavasti: ”Hyvinvointialueiden velvoite on järjestää kiireellinen hoito ja välttämättömät sosiaalipalvelut kaikille asuinpaikasta riippumatta”.

Samaan lukuun tulisi myös täydentää kuvausta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 1.8.2025 voimaantulleista säännöksistä. Uuden 50 b §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriö voi eräissä normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa päättää häiriötilanteen hoitamiseksi välttämättömästä hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan johtamisesta ja toiminnan muuttamisesta sekä voimavarojen kohdentamisesta hyvinvointialueiden tai yhteistyöalueiden välillä. Tällaisen päätöksen edellytyksenä on lain 50 c §:ssä tarkoitetun kansallisen valmiusryhmän valmistelu sekä se, että päättäminen on tarpeen voimavarojen tarkoituksenmukaisen käytön vuoksi, palvelujen järjestämisen turvaamiseksi taikka toiminnan yhteensovittamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö voi päättää edellä kuvatuista asioista myös ilman kansallisen valmiusryhmän valmistelua, jos se on välttämätöntä häiriötilanteen hoitamisen kiireellisyydestä, häiriötilanteen laadusta tai laajuudesta taikka muusta näihin rinnastuvasta syystä johtuen.

Sote-järjestämislain 50 c §:ssä säädetään kansallisen valmiusryhmän tehtävistä ja kokoonpanosta. Lähtökohtaisesti valmiusryhmässä ovat edustettuina hyvinvointialueiden lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö sekä valtiovarainministeriö. Valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa valmiusryhmässä on myös edustaja Puolustusvoimista. Valmiusryhmän keskeisenä tehtävänä on valmistella sosiaali- ja terveysministeriön 50 b §:ssä tarkoitettuja päätöksiä sekä tehdä ehdotuksia niihin liittyen. Valmiusryhmän kokoonpano on muodostettu siten, että valmiusryhmä saadaan koolle nopeasti käytännössä milloin tahansa.

Pykälän 50 (*Työmääräystä annettaessa huomioon otettavat seikat*) säännöskohtaisten perustelujen kahdeksannen kappaleen lopussa sana ”kasvattiperheessä” tulisi korvata nykyaikaisemmalla ilmaisulla ”sijaisperheessä”.

95 §:n perustelujen toisen kappaleen alussa todetaan, että normaalilainsäädännössä ei ole vastavia säännöksiä, joilla valtion viranomaisen sitovalla päätöksellä voidaan ohjata sote-palvelujärjestelmää. Ehdotetun 95 §:n perustelujen toista kappaletta on syytä muuttaa olennaisesti. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 lukua on 1.8.2025 alkaen muutettu siten, että sosiaali- ja terveysministeriö voi eräissä normaaliolojen häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa päättää häiriötilanteen hoitamiseksi välttämättömästä hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan johtamisesta ja toiminnan muuttamisesta sekä voimavarojen kohdentamisesta hyvinvointialueiden tai yhteistyöalueiden välillä. Tällaisen päätöksen edellytyksenä on lain 50 c §:ssä tarkoitetun kansallisen valmiusryhmän valmistelu sekä se, että päättäminen on tarpeen voimavarojen tarkoituksenmukaisen käytön vuoksi, palvelujen järjestämisen turvaamiseksi taikka toiminnan yhteensovittamiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö voi päättää edellä kuvatuista asioista myös ilman kansallisen valmiusryhmän valmistelua, jos se on välttämätöntä häiriötilanteen hoitamisen kiireellisyydestä, häiriötilanteen laadusta tai laajuudesta taikka muusta näihin rinnastuvasta syytä johtuen.

Tietynasteisesta säännösten päällekkäisyydestä huolimatta on todettava, että ehdotettava valmiuslain 95 § antaa erilaiset ja osin merkittävästikin pidemmälle menevät toimivaltuudet kuin edellä selostettu sote-järjestämislain 7 luvun sääntely. Näin ollen ehdotettua 95 §:ää voi sellaisenaan pitää tärkeänä ja tarkoituksenmukaisena myös hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän osalta. Erityisen merkittävää on kuitenkin huomioda, että niiltä osin kuin ehdotettu sääntely koskisi myös yksityisiä palveluntuottajia, tällaista sääntelyä ei ole muualla lainsäädännössä, ja näin ollen ehdotettua valmiuslain sääntelyä voi pitää ehdottoman välttämättömänä.

Ehdotettavan 95 §:n perusteluissa olisi hyvä kuvata edellä mainitun kansallisen valmiusryhmän roolia sote-järjestämislain 50 b §:ssä tarkoitettujen päätösten valmistelussa. On selvää, että valmiusryhmä osallistuisi myös ehdotettavan 95 §:n päätösten valmisteluun ainakin niiltä osin kuin ne koskisivat hyvinvointialueiden järjestämää sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Sääntelyn keskinäisen johdonmukaisuuden vuoksi sosiaali- ja terveysministeriö esittää harkittavaksi jatkovalmistelussa, tulisi kansallinen valmiusryhmä sitoa pykälätasolla osaksi 95 §:ssä tarkoitettua sosiaali- ja terveysministeriön päätöksentekoa. Erityisesti vakavimmissa poikkeusoloissa olisi tärkeää, että sosiaali- ja terveydenhuolto muodostaa johtamisjärjestelmän näkökulmasta yhtenäisen kokonaisuuden. STM on valmis osallistumaan tällaiseen jatkovalmisteluun mikäli oikeusministeriö katsoo tämän tarkoituksenmukaiseksi.

Mietinnön kappaleessa **2.3.3. Hyödyketuotanto ja jakelu** (s. 80–82) kuvataan yhtäältä huoltovarmuuden turvaamisesta annettuun lakiin perustuvaa materiaalsen varautumisen huoltovarmuusjärjestelmää ja lääkelainsäädäntöön perustuvia lääkevarautumisen työkaluja. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää perusteltuna, että lääkevarautumista koskeva kuvaus erotettaisiin omaksi kokonaisuudekseen erillisen alaotsikon alle. Lääkelainsäädäntö on STM:n hallinnonalan erityinen kokonaisuus, joka eroaa sääntelyltään merkittävästi muusta materiaalisesta varautumisesta. Vähintään huoltovarmuusjärjestelmää ja huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain uudistamista koskevat seikat tulisi käsitellä erillään lääkeosioista. Nyt tekstikappaleet ovat sekoittuneina toisiinsa.

STM kiinnittää lisäksi huomiota kappaleessa olevaan mainintaan siitä, että *”Huoltovarmuutta koskeva lainsäädäntö ei kuitenkaan muutoin sisällä säännöksiä, joiden nojalla hyödykkeitä tai niiden hintoja voitaisiin säännöstellä. Normaaliolojen lainsäädännön nojalla ei siten ole mahdollista asettaa esimerkiksi tiettyä hyödykettä koskevia määrällisiä ostopajoituksia, tai lääkkeiden osalta laajempia vaihdantaan liittyviä rajoitteita vaan hyödykkeiden vaihdanta perustuu normaalioloissa kokonaisuudessaan markkinamekanismeihin.”* Tekstiä tulisi tältä osin korjata sen osalta, että esimerkiksi lääkkeiden vähittäishinnoista säädetään lääkelainsäädännössä.

Kohdassa **2.3.8 sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä sosiaaliturva** sivun 91 toiseksi viimeisessä kappaleessa oleva viimeinen lause: *”Perustuslain 19 §:ssä säädetään oikeudesta sosiaaliturvaan”* tulisi varmaankin olla sivun 91 viimeisen kappaleen ensimmäisenä lauseena (kappale, joka alkaa *” Syyperusteisten etuuksien ja avustuksien - - ”*).

Työryhmän mietintö

- *Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:*

Uudistus on turvallisuusympäristön muutos ja Covid-19-pandemian kokemukset huomioiden ehdottoman tarpeellinen, ja STM katsoo, että uudistuksen edistäminen tällä hallituskaudella on välttämätöntä.

- *Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:*

Kokonaisuutena työryhmän mietintö on poikkeuksellisen kattava ja huolellisesti valmisteltu, ja STM pitää työryhmän perusratkaisuja esimerkiksi valmiuslain käyttöönotosta ja korvauksista kannatettavina.